

וקשיא לרב אדא בר אהבה, דמדסתם ואמר "מתפלל אדם בבית המרחץ" משמע דבכל החדרים מתיר. [ר"ן].

ומשנינן: **כי קאמר רב אדא בר אהבה** שמותר להתפלל שם, **במרחץ שאין בו אדם** קאמר. ואין איסור מקרא ותפלה אלא כשיש שם בני אדם ערומים, משום שאסור לומר דבר שבקדושה כנגד ערוה.

ודחינן: **והא אמר רבי יוסי בר הנינא:** **מרחץ שאמרו** בו שאסור בדבר שבקדושה — **אסור אף על פי שאין בו אדם** ערום. שכיון שהדרך לעמוד שם ערומים כבר הוחלט כמקום מכוער⁽¹⁴⁾.

וכן **בית הכסא שאמרו** בו שאסור בדבר שבקדושה — **אסור אף על פי שאין בו צואה!** שכבר פינוה משם⁽¹⁵⁾.

ומשנינן: **אלא כי קאמר רב אדא בר אהבה** שמותר להתפלל במרחץ — **בחדתי** קאמר. שעדיין לא רחץ בו אדם מעולם, ורק הזמינוהו לשם מרחץ. הלכך עדיין אין בו תורת מרחץ.

ותו מקשינן: **והא אף בזה מבעיא בעי ליה רבינא:** **הזמינו לבית הכסא** ועדיין לא

נשתמשו בו בפועל, **מהו?** מי אמרינן "יש זימון" וכבר חל בו דין בית הכסא שאסור בדבר שבקדושה, **או** דלמא "אין זימון", ואין נאסר משום הזמנה בלבד עד שלא ישתמשו בו. ולא איפשיטא ליה לרבינא הך איבעיא.

ומסקינן לקושיין: **לאו הוא הדין למרחץ,** דאף בו יש להסתפק שמא אסור אף בחדתי? ואם כן, היה לו לרבינא לפשוט את ספיקו מהא דאמר רב אדא [שהיה לפניו] "מתפלל אדם בבית המרחץ", "ד"אין זימון", מאחר ומיירי בחדתי.

ומשנינן: **לא דמי מרחץ לבית הכסא.** **דדלמא שאני בית הכסא דמאיס,** ושם מגונה עליו.^{ב-1} ומשום כן נסתפק רבינא בהזמנתו. אבל מרחץ שאינו מאיס כל כך פשיטא שאין נאסר בהזמנה בלבד.

שנינו בבריתא דלעיל: מקום שבני אדם עומדים שם ערומים אין שם שאילת שלום!

וקאמרינן: **מסויע ליה הך ברייתא לרב** **המנונא משמיה דעולא דאמר: אסור לאדם** **שיתן [יאמר] שלום לחבירו בבית המרחץ⁽¹⁾,** משום שנאמר "ויקרא לו [גדעון] להקדוש ברוך הוא" **ה' שלום!** הרי שזהו אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא.⁽²⁾ הלכך

המרחץ. אבל החדר האמצעי של המרחץ מותר בהרהור. ר"ן, עבודה זרה מ"ד; ורמ"א סימן פ"ד.

1. ועיין בכסף משנה, פרק ג' מהלכות תפלה הלכה ה', שתמה למה השמיט הרמב"ם דין זה.

2. וכתב הר"ן שכמו כן אסור לכתוב "שלום" באגרת ידידות, לפי שרגילות לזורקה לאשפה,

14. מאירי, וכסף משנה פרק ג' מהלכות תפלה הלכה ג' (בשם רבינו מנוח). ועוד טעם כתבו לאיסור, משום שיש בו זוהמה, ונפקא מינה איכא בין שני הטעמים, במרחץ של צוננין. דלטעם הא' גם בזה אסור, ולטעם הב' אין איסור אחא במרחץ חם.

15. ואף הרהור בדברי תורה אסור, שנאמר "והיה מחניך קדוש". לקמן ק"נ. וכן בבית

אסור להזכירו בבית המרחץ.⁽³⁾

ה' ששמו שלום.

ומקשינן: **אלא מעתה**, מה שרגילים בני אדם לומר **"הימנותא"** [אמונה] בשביל לאמת את דבריהם, נמי אסור למימר בבית הכסא, דהרי כתיב **"האל הנאמן"**? וכי משום זה יחשב לשמו של הקדוש ברוך הוא?

וכי תימא, הכי נמי דאסור, והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: שרי למימר **"הימנותא"** בבית הכסא. הרי על אף שהקדוש ברוך הוא מכונה כך בכל זאת אינו חשוב כשם. ומאי שנא **"שלום"** דחשיב כשם?

ומשנינן: **התם** ב"הימנותא", שם הקדוש ברוך הוא גופיה לא איקרי הכי, אלא שם תואר הוא בלבד, דהא מתרגמינן [בתרגום אונקלוס] **"אלהא מהימנא"**, כלומר הא — שהוא נאמן, ולא **"אלהא הימנותא"**.

אבל הכא, עצם השם גופא איקרי **"שלום"**, דהא כתיב **"ויקרא לו ה' שלום"**.⁽⁴⁾ כלומר,

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו קודם, ולומר לו, מתנה פלונית אתן לך! בשביל שיהיה בדרך כבוד. דשמא יתבייש הלה לקבלה, ומתוך שמודיעו, מתרצים ביניהם בדברים ושוב אינו בוש בדבר. וכן אם כבר נתנה לו בביתו שלא מידיעת המקבל, צריך להודיעו שנתנה לו, שמתוך כך יאהבו.⁽⁵⁾

ומקור דין זה הוא ממה שנאמר: **"ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמרו, כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם"**. שצוהו הקדוש ברוך הוא למשה שיודיעם לישראל שרוצה לקדשם על ידי השבת.

תניא נמי הכי: כתיב **"לדעת כי אני ה' מקדשכם"**. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: **מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה. ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיעם!**

4. ואף דגם בזה תרגם יונתן **"ה' דעבד ליה שלם"**, אין כוונתו לתרגם לשון הכתוב אלא ליתן טעם למה נקרא הקדוש ברוך הוא כן. דאי תרגום הפסוק עצמו שה' עושה שלום לגדעון, היה לו לכתוב **"ה' שלומו (של גדעון)"**. תוספות, על פי המהדורא בתרא. ועיין במהרש"א ובמהר"ם שפירשו באופן אחר.

אלא יכתבו שלא בשלמות. וכן פסק הרמ"א ביורה דעה סימן רע"ו סעיף י"ג. אבל הריטב"א (הוצאת הרב קוק) כתב בשם תוספות, וכן שו"ת הרא"ש בכלל ג' אות ט"ו, דאין לשלום דין שם אלא הוא כינוי בלבד. הלכך מותר למוחקו או לזורקו. ורק להזכירו בבית מרחץ אסור. ועיין בש"ך ובנקודות הכסף שם.

3. ואין בו קדושה אלא כששתמש בה לברך את חבירו. אבל בשימושים אחרים אין בו קדושת שם ומותר להזכירו בבית המרחץ. וכן אדם שקרוי בשם **"שלום"** מותר להזכיר את שמו בבית המרחץ. ט"ז סימן פ"ד סק"ג. אבל הב"ח והמגן אברהם שם אסרו אף בזה.

5. וכל זה הוא דוקא במתנת שניתנת לשם רעות. אבל בצדקה, שהמקבל מתבייש בה, עדיף שלא ידע המקבל מהנותן. כדכתיב **"מתן בסתר יכפה אף"**. תוספות.

שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו.

מכאן אמר רבי שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו שממנו באה הפת ליד בנה.

והוינן בה: **מאי עביד ליה לתינוק בכדי שתדע אמו בכך?**

אמר אביי: שאיף [משפשף] ליה לתינוק משהא [שמץ] בין עיניו, ומלי ליה כוחלא [נותן בו כחול] סביב עיניו. וכשתראהו אמו בכך תשאלנו מי עשה לו כן, ויאמר לה התינוק, פלוני עשה כן וגם נתן לי פת.

ותו הוינן בה: **והאידינא, דחיישינן לבשפויב, ואם יעשה כן תחשדנו האם בכשפים, מאי איכא למיעבד בכדי שתדע האם?**

אמר רב פפא: שאיף [משפשף] ליה מאותו המין של המאכל שנתן לו, ומתוך כך תדע האם.

ומקשינן אמילתא דרב: **איני, והאמר רב חמא ברבי חנינא: הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו. שנאמר: "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו"!** שהקדוש ברוך הוא לא הודיעו על מתנה זו של קרני הוד שזכה בה.

ומשנינן: **לא קשיא. הא ד"אין צריך להודיעו", היינו במילתא דעבידא לאגלווי שנתנה לו אף אי לא יודיעו, (6) כקרני הוד של משה. והא ד"צריך להודיעו", היינו במילתא דלא עבידא לאגלווי אם לא יודיעו.**

ומקשינן: **והא שבת דנתינתה עבידא לאגלווי, ואפילו הכי אמר הקדוש ברוך הוא למשה שיודיעה לישראל.**

ומשנינן: **הא דצוהו הקדוש ברוך הוא להודיעם, לא על עצם השבת היה, אלא על מתן שכרה. (7) והוא לא עביד לגלווי.**

רב חסדא [שהיה כהן] (9) הוה נקיט בידיה תרתין זוגות של מתנתא דזרוע לחיים וקבה דתורא. (8) אמר: כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא דרתא משמיה דרב שעדיין לא שמעתיה, יהיבנא ליה ניהליה מתנות אלו! [שמתנות זרוע לחיים וקבה חולין הם, ומותר להאכילן לזרים].

אמר ליה רבא בר מחסיא לרב חסדא: הכי אמר רב: הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. שנאמר "לדעת כי אני ה' מקדשכם".

יהבה ניהליה את הזרוע והלחיים והקבה,

6. ובכהאי גוונא עדיף שלא להודיעו, כדי שלא יתפאר בגדיבות לבו. מאירי.

7. ולא מפורש שכרה בתורה, אלא בעל פה הודיעם הקדוש ברוך הוא על ידי משה. רש"י. ועיין לקמן קי"ח. בגודל שכר השבת, ובמהרש"א שם.

8. ועיין במהרש"א שפירש עוד, דאחזו בידו

שניים מתוך שלשת המתנות של זרוע לחיים וקבה.

9. ואף שהיה בבבל קיבל מתנות כהונה, כדמצינו בחולין קל"ב. בעוד אמוראים בבבל. ופליגי בזה חכמים ורבי אלעאי בחולין קל"ו. אי נוהגת מצות זרוע לחיים וקבה בחוץ לארץ. ואין להוכיח מהכא דהלכה כחכמים דנוהגת אף בחוץ לארץ, משום דרק בימי רב חסדא נהגו להחמיר

כהבטחתו.

שירדו אבותינו למצרים. (12)

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לעולם יהזר אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה. כלומר, עיר חדשה שנתיישבו בה זה מקרוב. שמתוך שישיבתה קרובה עוונותיה מועטים. שעדיין לא הספיקו יושביה לחטוא בה הרבה. ואין הקדוש ברוך מענישה עד שתתמלא סאת עוונותיה. כמו שנאמר בלוט שאמר למלאכים שהפכו את סדום: הנה נא העיר הזו קרובה לנום שמה והיא מצער".

ומפרשין: מאי "קרובה"? אילמא פירושה דקרובה — דמיקרבא לנוס אליה, ופירושא ד"מצער" דהיא זוטא ואין צריכים אתם להקפיד על קיומה, והא קא חזו לה המלאכים בעצמם שהיא כן, ולמה הוצרך לוט לומר להם כן?

אלא בהכרח ד"קרובה" היינו שנתיישיבה מקרוב, והכי קאמר להו: מתוך שישיבתה קרובה עוונותיה מוצערין [מועטים], ואין דינה ליחרב.

אמר רב אבין: מאי קרא דשמעינן מיניה שצוער נתיישיבה לאחר ישיבת סדום [שמשום זה לא חרבה]? דכתיב "אמלטה נא

אמר ליה רבא בר מחסיא לרב חסדא: חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי, שאתה נותן מתנות בעבורה?

אמר ליה: אין!

אמר ליה רבא בר מחסיא: היינו דאמר רב: מילתא, אלבישיהו — יקרא! שהמעיל יקר לזה שרגיל ללבושו. כן אתה, שתלמידו של רב אתה ורגיל בשמועותיו, לפיכך אתה מחזר עליהן כל כך.

אמר ליה רב חסדא: וכי אכן אמר רב הכי? שהרי שמועה בתרייתא דרב שאמרת עכשיו עדיפא לי עוד יותר מקמייתא שאמרת משמו⁽¹⁰⁾ [שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו]. ואי הוה נקיטנא בידי עוד מתנות אחריתי, הוה יהיבנא לך בעבור שמועה זו.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לעולם אל ישנה אדם את בנו בין שאר הבנים להעדיפו עליהם. שבשביל משקל ב' סלעים⁽¹¹⁾ מילת [צמר נקי שנגזז מכבשים שעטפום בכגד מיומם הראשון בשביל שלא יטנף צמרם. רש"י לקמן נד א] שנתן יעקב ליוסף יותר מלשאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וגרם

בכך. אבל האידינא נהוג להקל בזה כרבי אלעאי. רש"י. ועיין מהרש"א.

10. ואף על גב דשמועה קמייתא דריש מקרא, ואילו בתרייתא אינה אלא מאמר העולם, חביבה עליו טפי משום שנוגעת במיוחד אליו. מהרש"א.

11. לאו דוקא נקט משקל זה. שהרי ודאי לא

היה כל הבגד עשוי ממילת, שאם כן היה משקלו יותר מב' סלעים. ובהכרח דרק סביב פס היד ממילת, וכדייקא לישנא ד"כתנת פסים". ואם כן, לא מסתבר דבזה בלבד היה משקל ה' סלעים. רש"י, על פי המהרש"א.

12. ואף על גב דבלאו הכי נגזרה עליהם גלות, כדכתיב "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה",

ואמר רבא בר מחפאי אמר רב המא בר גוריא אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת שלה, לסוף הרבה! שנאמר "לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו, ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלם". שמחמת שרוממנו את בית המקדש מעל כל בתי העיר זכינו שינתן לנו גדר ביהודה. (2) דמשמע שלולא זאת היתה יהודה חרבה. ובכלל זה נמי בתי כנסיות שהם מקדש מעט.

והני מילי שאין להגביה הגגות מעל בית הכנסת — בגגות הבתים. אבל בגגות של קשקושי ואברורי [בירניות ומגדלים] לית לן בה! (3) ואין איסור להגביהם מעל בית הכנסת.

שמה". "נא" בגימטריא נ' וחד הוי. ומכאן שהיתה בת חמישים ואחת שנים להקמתה. ואילו שנות ישיבתה של סדום היו בעת ההיא נ' וב' שנים. (13) נמצא שקדמה ישיבת סדום לישיבת צוער שנה אחת. ונמשכה שלותה של סדום (1) כ"ו שנים עד שחרבה, כדכתיב "שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלוש עשרה שנה מרדו. ובארבע עשרה שנה בא כדרלעומר וגו'". ואותם שנים עשרה שנה שהיו משועבדים לכדרלעומר, ושלוש עשרה שנות מרידתם, והשנה הכ"ו שנלחמו בה נגד ארבעת המלכים, לא היו בשלוחה. ואז מת כדרלעומר, ומאז ואילך היתה בשלוחה כ"ו שנים שנותרו מנ"ב שנותיה. [ועיין תוס' ד"ה ושל סדום].

שנותיו של פלג ותמצא ששנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם. וכשחרבה סדום היה אברהם בן צ"ט שנה. שהרי באותו יום נתבשר שיוולד יצחק לשנה הבאה. ובהולדת יצחק היה אברהם בן מאה שנה. וכיון שישיבת צוער נ"א שנים, וישיבת סדום קדמה לה, בהכרח דנ"ב שנים עמדה סדום. דביותר מזה ליכא לאוקמה.

1. שהיו לה שנות שלוחה, כדאיתא ביחזקאל: "הנה זה היה עוון סדום אחותך, גאון, שבעת לחם ושלוחה השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה". רש"י.

2. כן פירש רש"י. אבל הרי"ף פירש דהדרשה היא מרישא דקרא בלבד. דמשמע הכי: אם יתקיים "לרומם בית אלהינו", אז יתקיים נמי "להעמיד את חרבותיו", ואם לאו, יחרב אף העומד. ועיין במה שכתב החתם סופר בזה.

3. דדוקא גגות שעשויים לדירה ולתשמיש אין להגביהם יותר מבית הכנסת. ולפי זה, גגות משופעים שאינם עשויים לתשמיש דינם

שלא לא היה נגזר עליהם להתענות כל כך לולא המעשה דיוסף והאחים. שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם הירידה מצרימה, כבר מעת לידת יצחק, ואותם מאה ותשעים שנה עברו בלא עינוי. תוספות. ועיין עוד בריטב"א ובשפת אמת.

13. שבזמן דור הפלגה לא היה ישוב בעולם מלבד בבקעה שבארץ שוער, שבה ישבו כל בני העולם. ורק לאחר בנין המגדל נפוצו על פני כל הארץ. ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אין אלא נ"ב שנים. שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות. כדנתיא בסדר עולם: אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר, שקרא לבנו "פלג". כי בימיו נפלגה הארץ. ואם תאמר בתחלת ימיו של פלג, אינו כן. שהרי יקטן אחיו קטן ממנו, והוליד משפחות שנמנו בכלל העמים שנתפלגו. ואם תאמר באמצע ימיו של פלג נתפלגה הארץ, אף זה אינו. שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. וכיון דכתיב "בימיו", או אתחילת ימיו קאי או אסוף ימיו. ומאחר דאי אפשר לפרשו על תחילת ימיו, בהכרח שכוונת הכתוב לסוף ימיו. צא וחשוב